

JØRGEN ERIK NIELSEN

GLOSTRUPEGNEN

under krigen 1807

HISTORISK SELSKAB

1973

Glostrupegnen under krigen 1807

Af *Jørgen Erik Nielsen*

Fra Kullagunnarstorp de Svenske saae
I Kattegattet spredt en engelsk Flaade.
Hvorhen den stærke Sømagt skulde gaae,
Det var for dem, det var for os en Gaade,
Fra Kronborg saae man med forbauset Blik,
At ud for Sundet standsed Seilerskaren —
En Anelse henover Danmark gik,
Man skimted nu, men frygted ikke Faren.

Således indleder Carl Bagger sit digt *Den engelske Kapitein*, hvis handling er henlagt til august 1807; den engelske flåde nærmer sig de danske kyster, men i Danmark er man endnu knap klar over, at der er fare på færde. Tingenes gang i sommeren og efteråret 1807 er behandlet mange steder, i strengt videnskabelige og i mere populære værker samt i erindringsbøger. I nærværende artikel skal det forsøges at give en skildring af, hvad der skete på Glostrupegnen, hvilket ord her bruges som en bekvem betegnelse for de fire kommuner, hvor Historisk Selskab har sit virke. En hovedkilde hertil er de dagbogsoptegnelser, som provst Hammond i Brøndbyvester nedskrev i disse uger; de er blevet publiceret og forsynet med noter af G. Hornemann i tidsskriftet *Fra Arkiv og Museum*, bd. 1, s. 285—328 (København, 1899—1902).¹⁾

Året 1807 ligger midt i den urolige periode i Europas historie,

*Lord Cathcart (1755—1843). Øverstkommanderende for invasionshæren i 1807.
Kobberstik af C. Bestland. Efter fotografi på Det kgl. Bibliotek.*

som kaldes Napoleonskrigene. Frankrig var i krig både med Rusland, Preussen og England, men den 7. juli 1807 sluttede Rusland og Frankrig fred og alliance i Tilsit. Pludselig stod England alene over for de to kejserriger, der dominerede kontinentet; og under indtryk af den nye storpolitiske situation og af nogle fejlagtige forlydender om danske flåderustninger og danske planer om at lukke de holstenske havne for engelske skibe, besluttede den britiske regering sig til at handle omgående. Det neutrale Danmark kom til at lide, fordi det havde en stor flåde, der kunne volde englænderne kvaler, hvis Danmark med eller mod sin vilje sluttede sig til den fransk-russiske alliance.

Englands udspil bestod i, at man sendte en diplomat ved navn Francis Jackson til Holsten for at forhandle med kronprins Frederik. Han blev tidligt om morgenen den 18. juli kaldt til London, hvor han fik sine instrukser; de gik ud på, at han skulle forlange den danske flåde udleveret, indtil krigen med Frankrig var forbi. Samtidig forberedte man den militære indsats, der ville blive nødvendig, hvis Danmark nægtede at gå ind på de britiske krav. En flåde på et halvt hundrede krigsskibe samt talrige troppetransportskibe under admiral Gambiers kommando stak i søen fra Yarmouth, Harwich og Hull, og flådens første afdeling sigtedes fra Kronborg den 2. august. Den fik tilladelse til at sejle ind i Sundet og ankrede op på Helsingørs red for at vente på de langsommere sejlende transportskibe.

Det britiske ekspeditionskorps, der blev sendt mod Danmark, bestod af ca. 30.000 mand, veluddannede og veludrustede tropper med kamperfaring fra krige både i Europa og i kolonierne; øverstkommanderende var generalløjtnant Lord Cathcart. Foruden engelske og skotske regimenter var der i korpset en hannoveransk styrke, The King's German Legion. Siden 1714 havde Hannovers kurfyrste tillige været Englands konge; men i 1807 var Hannover blevet besat af franske tropper, og tusinder af officerer og menige var søgt til England for derfra at fortsætte kampen mod Napoleon, og herved var „den tyske legion“ opstået. Størstedelen af det hannoveranske kontingent i ekspeditions-korpset blev overført til Danmark fra Rügen, hvorhen det var blevet sendt tidligere på sommeren for at deltage i forsvaret af Stralsund.

Det var således en formidabel krigsmaskine, der hurtigt og resolut blev sat i gang mod Danmark, — eller rettere mod Sjælland og ganske særlig København. Danmark havde en hær på ca. 20.000 mand stående i Holsten for at bevogte rigets sydgrænse, og det var jo mindre praktisk i den nuværende situation, hvor der var brug for tropper på Sjælland. Københavns forsvarsstyrke udgjordes af ca. 5.500 mand regulære tropper, hvortil kom borgervæbningen, landeværnet fra byens opland og forskellige frivillige korps, så at hele byens forsvarsstyrke bestod af knap 14.000 mand. Endvidere opstillede man landeværnsafdelinger ude på Sjælland, da krigen var en kendsgerning.

Kronprins Frederik opholdt sig i Kiel, hvor også udenrigsministeren, Christian Bernstorff, befandt sig. Her forhandlede Jackson med dem den 7., 8. og 9. august, den sidste dag, hvor han røbede, at det var flåden, man ville forlange i pant, dog kun med Bernstorff, for kronprinsen var den 8. rejst til København. Han nåede hovedstaden ved middagstid den 11. august, holdt krigsråd på Amalienborg, hvor generalmajor von Peymann fik kommandoen over byens forsvar, og forlod samme aften igen København med den sindssyge Christian VII for at vende tilbage til Holsten.

Samtidig med, at kongen og kronprinsen krydsede Store Bælt, var en anden af hovedpersonerne, Jackson, på vej over bæltet, men i modsat retning. Forhandlingerne i Kiel var brudt sammen, og han skyndte sig nu til København. Efter sin ankomst til hovedstaden havde han en samtale med Joachim Bernstorff, udenrigsministeriets direktør, men da denne ikke havde mandat til at gå ind på de engelske krav, stod der kun tilbage, at Jackson bad om sit pas, fik det udleveret og lod sig ro ud til de engelske krigsskibe, der nu var sejlet ned i Øresund. Ved midnatstid nåede han ud til et af skibene, og næste morgen, den 14. august, gik han ombord i lineskibet Prince of Wales for at meddele admiral Gambier og Lord Cathcart, at hans mission var slået fejl; nu måtte våbnene tale.

Udviklingen var gået hurtigt og var styret direkte mod katastrofen. Hvordan man herude vest for København oplevede det optrækkende uvejr, kan vi få et indtryk af fra Hammonds dagbog. Den 11. august om eftermiddagen fik man i Brøndbyvester præstegård det første forlydende om krigsfare, men „beloe denne første Krigsefterretning som Kjerlingesladder“. Imidlertid fik provsten straks efter en bekræftelse i form af øvrighedens ordre til alle soldater om at indfinde sig ved deres regimenter og til landeværnet om at være rede til at møde. Næste dag var hr. og fru Hammond i København og fik her en del at vide om kronprinsens forhandlinger med Jackson og påfølgende lynvisit i København.²⁾ „Alt var i Kh. i en bestyrtset Uroe over dette saa pludselig optrukne Krigs-Uveir“, og fra Frederiksberg og andre steder i omegnen flyttede folk ind bag byens skjærmende volde. De to følgende dage, den 13. og 14. august, var provsten på kir-

kesyn i herredet; den 13. mødte han „paa Landeveien en Mængde Staffetter og til Holsteen reisende Herskaber“, den 14. mødte han „overalt indrykkende Soldater og Landeværn og udreisende Herskaber samt frem og tilbage ilende Staffetter“. De „reisende Herskaber“ kan have været embedsmænd, der efter kronprinsens ordre rejste til Jylland. Begge dage udgik der befaling om, at landeværnet skulle møde i København. Der har været trafik på landevejene til og fra hovedstaden i de dage, og det er ikke svært at forestille sig de følelser af spænding, angst og uhygge, der har bevæget sindene; men livet gik dog sin vante gang alligevel: „Ved Hjemkomsten om Aftenen fandt jeg mine Fruentimmer ligesom Aftenen tilforn beskjeftigede med Hørrusking“, slutter dagbogsoptegnelsen for den 14. august. Den 15. så Hammond en transportflåde kaste anker i Køge Bugt. „Den kom formodentlig fra Rygen med Landgangs Trupper“, slutter han helt rigtigt; den 16. lettede flåden anker og gik omkring Amager nordpå. Samme eftermiddag „blev der tudet til Gadestævne og bekjendtgjort Øvrigheds Befaling, at hvo der ingen Folk havde mistet skulde i Høsten hjælpe dem, der havde mistet Folk til Krigstjenesten, samt at Landmanden i Tilfælde af Landgang skulde drive sine Kreaturer ind mod Kh.“

Jackson var nået til København den 13. august ved 5-tiden om eftermiddagen; han kom kørende ad landevejen fra Korsør. I et brev dateret „Landscrona, 15. august 1807“ til broderen Sir George Jackson har han givet sine indtryk af rejsen; at hans beskrivelser minder om Hammonds, kan ikke undre, for de var begge i de samme timer på rejse i det samme område. Jackson skriver: ³⁾

De eneste tropper, jeg så på min rejse, var to batailloner infanteri i nærheden af Nyborg, og et detachment dragoner, der red forbi mig. Landeværnet, bestående af nogle snese bønder, var på march mod København. Da jeg nærmede mig byen, blev jeg slået af det store antal vogne, der kørte forbi i alle retninger, og snart efter fik jeg at vide, at det skyldtes, at byens indbyggere i stort tal tog ud på landet, medens forstædernes indbyggere tog ind til byen, begge parter for at undgå de farer, som de mente at være udsat for. Ikke ret langt fra København mødte jeg den franske, den spanske, preussiske,

hollandske og svenske gesandt, der var på vej bort fra hovedstaden. Kun det russiske gesandtskabspersonale blev på sin post.

Senere i brevet hedder det, at København synes ret uforberedt; Jackson har således ikke set noget til „flokke af kvæg og får“ eller andre forsyninger på vej mod hovedstaden. Som vi allerede har set, kom der senere ordre om at drive kvæg ind til byen; ordren udgik fra kancelliet den 14. august. Hvad byens garnison angår, er Jackson på det rene med, at den kun består af 4.000 mand regulære tropper. „Landeværnet er noget krapyl, som jo alle levées en masse må være“. Dette var vist kun alt for sandt om end noget uelskværdigt udtrykt (levées en masse = masseudskrivninger).

Tidligt om morgenen den 16. august gik englænderne i land ved Vedbæk og rykkede frem i tre kolonner til Lyngby, Jægersborg og Charlottenlund. Næste dag landsattes der tropper ved Skovshoved, og fremrykningen fortsattes sydpå helt til Kalvebodstrand; København var nu omringet. Hammond fik meddelelse om landgangen den 17. august om formiddagen:

Mandag Formiddag var enhver rolig ved sit Arbejde i Mark og Huus, da Niels Pedersen Kl. 11 kom og bragte os Efterretning om Englændernes Landgang. Han havde ingen Engælændere seet, da han om Morgenen reiste til Kh. Men da han igjen reiste ud, var hele Landeveien bestrøet med engelske Tropper fra Frederiksberg til Damhuset, saa at han ikke var sluppet igennem dem, hvis han ikke var kommen til at kjøre tæt bag efter Princesernes Kongelige Eqvipage, der efter at en Garder Officeer havde talet med de Høystkommanderende Engelske passerede frit ud af Landet midt gennem de engelske Geleder, der gjorde dem militærisk Honnørs med Geværer og Musik.

Jackson, der opholdt sig på lineskibet Prince of Wales, fordrev bl. a. tiden med at skrive tilføjelser til brevet til broderen, og heri fortæller han, hvordan en parlamentær henvendte sig på skibet for at opnå frit lejde for to danske prinsesser, arveprins Frederiks døtre, så at de kunne forlade København; og han fortæller:

Deres højheder passerede vor gardes kvarter på Frederiks-

berg Slot, hvor kongen sædvanligvis bor. Sir G. Ludlow lod garden paradere, aflagde kongelig honnør for prinsesserne og tilbød dem en eskorte. I øvrigt kan ikke en sjæl komme ind eller ud på landsiden uden vor tilladelse, og vi skulle nok give en varm modtagelse til dem, der ville prøve på det på søsiden.⁴⁾

Ja ja, den selvbevidste brite skulle blot have vidst, at Niels Pedersen fra Brøndbyvester var kørt igennem de engelske linier.

Men nu var fjenden altså gået i land, og straks begyndte folk hovedkulds at flygte fra landsbyerne nær København. Hammond beretter følgende under den 17. august:

Om Eftermiddagen, da vore Fruentimmer kom hjem efter tilendebragt Hørruskning, begyndte flygtende Vogne med Koner, Børn, Sengeklæder, Meubler o. s. v. samt flygtende Drifter af Kreature at trække hobevis her igennem Byen fra Valdbye, Vierslev, og Hvidoure, og vedblev saaledes en Transport efter den anden til langt ud paa Natten. De trak alle til Vallensbek og videre ud ad Landet til.

Flygtningestrømmen fortsatte tirsdag den 18., og nu begyndte bønderne også at flygte fra Brøndbyøster, der havde haft besøg af et fjendtligt strejfkorps. Hammond opfordrede sine sognebørn i Brøndbyvester til at forholde sig rolige, og hans bestræbelser kronedes med held formiddagen igennem.

Men da om Eftermiddagen endeel fra Hvidoure flygtende Bekjendtere opfyldte nogle Gaarde med Mennesker og Skræk, og især et Rygte overalt udbredte sig, at den engelske Prinds paa Frederiksberg havde befalet, at alle Bønder skulde flygte 3 Mil ud fra Kh., da et Slag her paa Markerne skulde holdes Torsdagen derefter; da formaaede jeg ikke at holde vore Byefolk tilbage, i hvor meget jeg end forestillede dem det urimelige i dette Rygte.

Der gik panik i folk, og samme aften stod de fleste gårde i byen tomme. Med sin sædvanlige praktiske sans fik Hammond etableret en vagttjeneste ved „det i Byen tilbageblevne Mandskab“ og gik derefter til sengs, blot for kl. 2 om natten at blive banket op af „Ole Seminarist“⁵⁾ og opvartet med et nyt rygte gående ud på, „at den engelske Armee var rykket fra Frideriksberg gjennem Brøndbye Øster og var nu paa Veien til Brøndbye Ve-

ster“. Provsten stod op og klædte sig på, gav familie og tyende ordre til at være klar til at forlade hus og hjem og gik derefter ud på gaden, hvor nogle flygtninge kunne meddele ham, at de ikke havde set noget til englænderne. Hammonds tog denne nat „den urokkelige Beslutning, ikke at forlade vort Huus, i hvad der end maatte møde, saalænge vi endnu havde Huslye og en Bid Brød“. Næste dag begyndte flygtningestrømmen at vende; panikken var veget for besindelse, man havde indset, at det var dumt at forlade hus og hjem.

Noget lignende oplevede pastor Bendtsen i Herstedøster.⁶⁾ I en notits foran i Herstedøster kirkebog, antagelig indført af præsten selv, hedder det, at „de fleste af denne og flere Byers Indvaanere“ flygtede den 18. august „1/2 eller 1 Miil længere bort mod Vester, men efter en Nats eller 1 a 2 Dages Forløb kom tilbage igien“. ⁷⁾ I Glostrup kirkebog findes indført en meddelelse om, at en 9 uger gammel dreng, søn af en gårdmand i Hvissinge, den 29. august 1807 blev begravet i Ledøje. „Forældrene var flygtede derhen af frygt for fjenden.“⁸⁾ Det var således ikke alle, der efter et par dages forløb vendte hjem.

Flygtningestrømmens venden falder i tid sammen med, at fjendtlige tropper besatte Glostrup; besættelsen synes at være forårsaget af det sjællandske landeværns bevægelser. Den 11. august havde kronprinsen under sit kortvarige besøg i København udstedt befaling til at formere landeværn og kystmilit. Som allerede nævnt deltog nogle batailloner landeværn fra byerne nær København i hovedstadens forsvar, resten formeredes rundt på øen. Til chef udnævntes generaløjtnant Castenschiold, til næstkommanderende generalmajor Oxholm. Castenschiold afrejste fra København den 16. august om eftermiddagen og rejste over Roskilde til Ringsted, hvor han begyndte at sammendrage sine uøvede og dårligt udrustede soldater. Fra Ringsted afmarcherede han til Roskildeegnen og opslog sit hovedkvarter på Ledreborg.

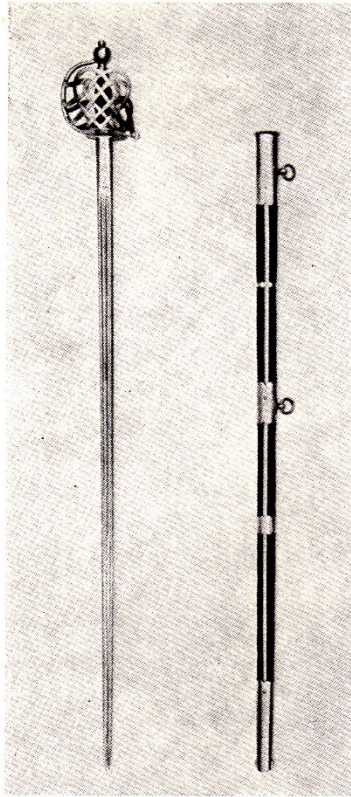
Fra sit efterretningsvæsen var fjenden underrettet om landeværnets mobilisering, og formentlig for at undersøge forholdene nærmere udsendte man en afdeling hannoveranske husarer under anførsel af oberst von Reden, der opslog sit hovedkvarter i Glostrup.⁹⁾ Ræder, Blom og Hedegaard hævder, at dette skete

General J. M. H. Castenschiold (1743—1817). I sit civile liv som godsejer på Borreby ved Skælskør viste han stor interesse og forståelse for bondestandens frigørelse og landbrugets ophjælpning. Efter maleri af Erik Pauelsen 1779 på Borreby.

den 20. august, Hammond og Bendtsen anfører den 19.; Hammond tager et par gange fejl af datoerne, og Bendtsens allerede omtalte lille beretning i Herstedøster kirkebog er først skrevet nogle måneder senere, men der er vist god grund til at tro, at de har ret; for de var på stedet, da deres byer og egn blev besat; i et større perspektiv må spørgsmålet vist siges at være underordnet. Hammond fortæller i sin dagbog under den 19. august:

I Eftermiddag Kl. 5 bragtes os den Efterretning, at Glostrup var besadt med en stor Mængde engelske Husarer, hvis fornemste Officerer var indkvarterede i Prestegaarden hos Schouboe.¹⁰⁾

General Castenschiolds sabel (Tøjhusmuseet).

Bendtsen oplyser, at „180 Mand med Heste under Major Ensignen indkvarterede sig her i Byen,“ medens „de øvrige drog til Glostrup under Oberst v. Reden. Den 21. rykkede alle op herfra til Glostrup.“¹¹⁾ Det ses, at husarerne kom til Glostrup nordfra, men forklaringen er, at rytteriet kom fra kvarter i Jægersborg.

Næste dag, den 20. august, fortæller Hammond, kom „en Vagtmester med omtrent 10 Mand Dragoner“ ridende til Brøndbyvester „for at købe Levnedsmidler.“ Provsten greb straks ind, inviterede de fremmede krigsfolk ind på sin gård, skaffede dem de ønskede varer fra bonden Niels Hansen og fulgte selv med soldaterne til Glostrup „for at skaffe Niels Hansen Penge for det solgte og for at tale med den Høystkommanderende om at Leverancerne af Levnedsmidler kunde skee efter ordentlige re-

Generalmajor P. J. Oxholm (1753—1827). Leder af kampen ved Herfølge kirkegård. Efter Englandskrigen blev han i 1814 guvernør i Dansk Vestindien.

qvissioner til flere visse Byer i Omegnen. Dette sidste lovede en Ritmester (med hvem jeg taledede, da Obersten var fraværende) at lade skee saasnart man kom noget mere i Orden her. Hele Glostrup Prestegaard og Bye vrимlede af Officerer og Dragoner.“ Og dagbogsoptegnelsen for den 20. slutter således:

Mod Aftenen kom en egenhændig Ordres fra Oberst v. Reden i Glostrup, at da Øvrigheden paa Khs Amt havde forladt Amtet og Contributionerne desaarsag ikke kunde forholdsmessigen fordeles eller ordentligen indkomme til Tropperne, saa indsatte han som Høystkommanderende for det 3die lette Dragon Regiment af den tysdske Legion i Hs. Storbritanniske Majestæts Tjeneste Fogden i Glostrup til at fordele paa de om-

liggende Byer (sc: Avedøre, Brøndbye Øster, Brøndbye Wester, Wallensbek, Herstedøster og Wester, Leddøe, Smørum, Sengeløse) Regimentets daglige Fornødenheder og Fourage og Mundprovisioner, saa at Fogderne i disse Byer skulde være Fogden i Glostrup lydige, da Obersten i manglende Fald maatte med militaire inddrive Requisitionerne. Ved denne Ordres syntes Begyndelse til en Slags Orden i Tingenes Gang at være skeedt og de vildkaarlige Requisitioner af omstreifende Marodørs at være noget standset; og beroligede ved denne Tanke nøde vi Gud skee Lov denne Nat en rolig Søvn og stode vederqvægede derved op temmelig muntre neste morgen.

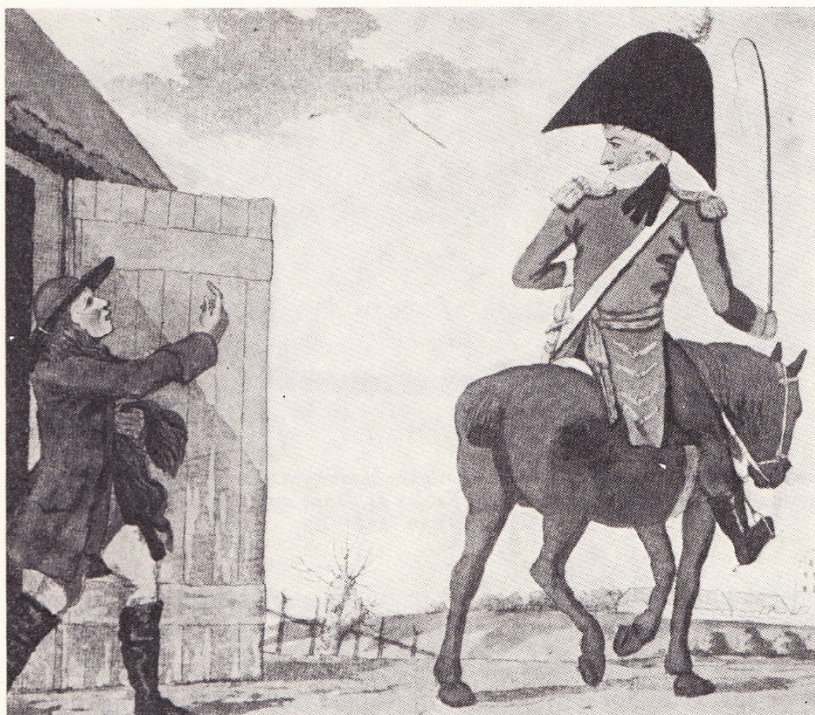
Nogle dage senere har pastor Bendtsen indført følgende i Herstedøster kirkebog:

Mandagen den 24de August, under den engelske krig og det Hannoveranske Kavalleries Indquartering i Omegnen især i og ved Glostrup, blev født og Dagen efter den 25de ejusdem blev af mig hiemmedøbt Gaardmands i Herstedøster Johannes Nielsen, Landeværnsliggende i Kiøbenhavn, og Hustrues Anna Andersdatters Søn, Hans kaldet.

I sådanne notitser kan man ligesom fornemme noget af, hvad krigen betød for civilbefolkningen i Københavns nærhed; og Bendtsen har i få ord opridset situationen og endog fået Glostrups placering som hannoveranernes hovedkvarter i disse dage med.

Man forstår Hammonds lettelse over den ordning, som oberst von Reden hurtigt havde indført; provsten havde jo selv samme formiddag ved at begive sig til Glostrup gjort sit til, at leverancerne blev sat i system; han havde straks indset, at fik de fjendtlige tropper ikke deres forsyninger, ville de blot tage dem med magt. Men det skal bemærkes, at obersten er uretfærdig mod amtets embedsmænd, når han hævder, at de havde forladt amtet; forholdet var det, at flere af dem boede i København og således af gode grunde var forhindrede i at tage på arbejde.¹²⁾

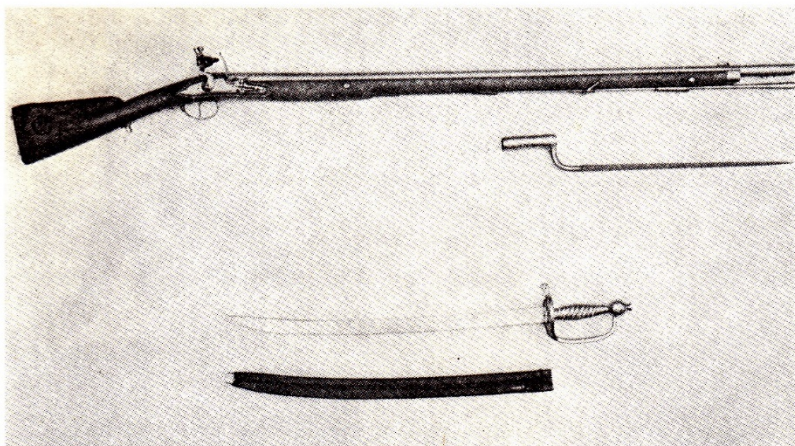
Hammonds forhandlinger med de fremmede lettedes af, at det var tyskere, hvis sprog han forstod; vanskeligere blev det næste dag, d. 21., da han kom til Brøndbyøster for at forrette en jordpåkastelse og der fandt engelske soldater i færd med at indsamle kvæg og får:

Rekvision af en hest. Folkelig tegning fra 1807. En engelsk officer har tilvendt sig en sjællandsk bondes hest. Efter engelsk militær skik har officeren skåret halen af hesten. Bonden råber efter officeren: »Har du taget øget, kan du tage halen med«. Farvelagt kobberstik af Niels Truslew 1807 i Det kgl. Bibliotek.

Jeg gik hen til Soldaterne, der holdt Qvæget; men da jeg ikke kunde tale engelsk med dem maatte jeg gaae tilbage til Kirkegaarden, hvor Liget imidlertid var nedsat i Graven. Der var en drøvelig Liigbegjængelse. Jeg holdt en meget kort Liigtale og reiste Hjem med inderlig Bedrøvelse; thi højstrørende var det at see Bønderne staae omkring paa Gaden og med fortvivlende Hændervriden at see deres Kræature saaledes tages og bortføres.

Ganske vist viste det sig samme aften, at englænderne havde afleveret skriftlige beviser for modtagelsen af dyrene med løfte om senere betaling; men situationen var alligevel usikker, og lørdag den 22. fik Hammond ved en personlig henvendelse til

Landeværnets hovedvåben i 1807. Glatløbet landeværnsgevær model 1801 med bajonet og grenadersabel model 1753. Sabler af denne type anvendtes endnu under Treårskrigen 1848—50.

oberst von Reden udvirket, at to husarer blev posteret i Brøndbyerne til beskyttelse mod plyndring; til disse husarers brug udstedte obersten, på engelsk og tysk, en erklæring om, at de to byer leverede forsyninger til hovedkvarteret i Glostrup og således måtte være fritagne for leveringer til andre afdelinger. En ritmester von Busche, der var indkvarteret på Spanagergård (ved Roskilde landevej øst for Glostrup), bistod Hammond under forhandlingerne med obersten; men inden provsten henvendte sig til ham, havde han prøvet en anden udvej, idet han havde skrevet

til Schouboe, at han vilde bede Oberst v. Reden befrie os fra omstreifende Marodørs af hans eget Regiment og fra Requisitioner til andre Korps, naar vi efter hans Ordres i Gaar leverede til ham, hvad der gjennem Føgden i Glostrup daglig requireredes. Men Schouboe svarede, at her ikke nu mere var at tænke paa nogen Orden; da man allerede havde i Gaar indbragt Saarede af Forposterne i Egnen ved Roeskilde.

Niels Schouboe synes her helt at have tabt modet, nå, han havde jo også hannoveranernes hovedkvarter i sin egen præstegård og havde utvivlsomt nok at se til hjemme i Glostrup. De sårede, han omtaler, og som blev indbragt „i Gaar“, d. v. s. d. 21., må

være sårede fra en træfning øst for Roskilde i de tidlige morgentimer den 21. august. De husarer, der var kommet til Glostrup, havde som omtalt bl. a. til opgave at skaffe underretning om landeværnet, og et detachement under ritmester von Küper blev om natten sendt vest på. Tidligt om morgenen stødte de i nærheden af Hedehusene på landeværnets ryttere, angreb dem og drev dem tilbage mod Roskilde, men blev selv lige før byen standset af geværild. De havde nu haft kontakt med det danske landeværn og vidste, at det befandt sig på Roskildeegnen; deres opgave var således løst, og de trak sig tilbage medbringende nogle tilfangetagne danskere og de sårede, der kom på lazaret i Glostrup.

Castenschiold indberettede allerede samme dag episoden til kronprinsen; han slutter sit brev dateret „Lethraborg, den 21de August 1807“ med følgende afsnit:¹³⁾

I dette Øjeblik erholder jeg Efterretning, at Fjendens Forposter staa ved Vridsløselille og Roskilde-Kro tværs over til Kjøge Bugt, hvor mange ere landede i Nat.

Den omtalte landgang havde ganske rigtigt fundet sted den 21. august; det drejede sig om hovedstyrken af den tyske legion, der var ankommet fra Rügen og nu gik i land på stranden en mils vej nord for Køge. De forposter, som Castenschiold omtaler, er utvivlsomt dele af de styrker, der fra belejringshæren blev sendt ned langs kysten for at dække landgangen. Hammond så om aftenen den 20. flåden lægge sig „i en Klump tet ved Landet ved Kjøgekroe“ og sluttede straks, at en landgang var forestående. Næste formiddag gjorde engelsk infanteri holdt i Brøndbyvester et kvarters tid, inden det fortsatte marchen i retning af Vallensbæk. Samme eftermiddag vendte de tilbage, de „havde ligget den Middag i Vallensbek formodentlig for at dække de engelske Troppers Landgang ved Kjøgekroe og marscherede nu tilbage til Kh. efterat Landgangen var fuldført“.

Dagen efter, den 22. august, kom størstedelen af den nytilkomne styrke, flere tusinde mand, gennem Brøndbyvester, og Hammond blev „Tilskuer af dette i Brøndbye Wester saa usædvanlige Syn“. Han talte med flere højtstående officerer, deriblandt generalløjtnant Rosslyn, og samtalen gik let i modsætning til dagen før, hvor kun en enkelt officer kunne lidt gebrok-

kent tysk. En „civillklædt, formodentlig en Doctor“ og en løjtnant bad om noget at spise:

Jeg førte dem i min Have Gang, hvor min Kone opdækkede for dem af det Maaltid, hvorfra vi selv vare forstyrrede, som de med Taknemmelighed lode sig smage ret ved tilligemed Melk at drikke. Imidlertid vare nogle af de bag om Byen streifende Jægere komne ind i min Have og fyldte med min Tilla-delse Lorrner og Huer med Stikkelsbær og Ebler. Da Leutnanten og Doktoren vare mættede, spurgte de vel om, hvor-meget de havde at betale mig; men vare ret vel tilfredse med at jeg intet forlangte.

Vist blev landets gæster behandlet pænt, men gennemmarchen forløb også fredeligt, og en major holdt vagt ved præstegården for at skåne Hammond for eventuelle ubehageligheder, indtil hele korpset var passeret gennem byen.

Det fremgår af Hammonds dagbogsoptegnelser fra de følgende dage, at det normale liv nu var ved at komme i gang igen, og at man omsider tog fat på at høste. Troppernes rekvisitioner fandt sted efter den fastlagte procedure, men naturligvis forekom der enkelte tilfælde af plyndring. Søndag den 23. august måtte provsten køre til Vallensbæk „for at træffe de fornødne Foranstaltninger med Hr. Svendsen.“ Vallensbæks sognepræst, Andreas Svendsen,¹⁴⁾ led af periodisk sindssygdом, og åbenbart havde de urolige tider hidført et anfald af sygdommen. Hjemvejen lagde Hammond „efter Vallensbækkernes indstændige Begjering“ over Glostrup „for at tilkjendegive Obersten Svendsens Tilstand; at hans Detaschements til Vallensbæk ikke maatte reflektere paa den syge Prests urolige Tale og Forhold, ja om muligt slet ikke komme til Prestegaarden. Alt dette lovede Obersten mig og udstedte i min Nærværelse de fornødne Ordres desangaaende.“ Igen et smukt eksempel på Hammonds energi og evne til at få hold på tingene.

De fjendtlige tropper opererede på et større og større område i det østlige Sjælland; i sit ovenfor citerede brev til kronprinsen af 21. august hævder Castenschiold, at fjenden har „ført Batterier op ved Damhuset, Høje-Taastrup og flere Steder imellem Frederiksberg og Roskilde.“ Og den 24. august viste fremmede soldater sig i Køge; en recognosceringsstyrke på ca. 25 mand,

åbenbart af de i Glostrup indkvarterede husarer, afvæbnede i de tidlige morgentimer Køges borgervæbning simpelthen ved at ride fra hus til hus og forlange geværene udleveret. Endvidere tog de 11 mand til fange, der sammen med de beslaglagte våben på bøndervogne blev transporteret til Glostrup.

Det hannoveranske strejfkorps forlod samme dag Køge, og den 26. ankom det danske landeværn til byen og dens omegn. Castenschiold havde natten mellem den 21. og 22. august trukket sit korps vestpå fra Roskilde til egnen omkring Kornerup, og den 26. marcherede det herfra til Køge; et par dage senere ankom general Oxholm med sit korps fra Sydsjælland og sydhavsøerne, så at hele landeværnet nu var samlet i og omkring Køge. Castenschiold beretter selv om tilbagetrækningen til Kornerup i et brev til kronprinsen dateret „Kornerup, den 22de August 1807“ :¹³)

Englænderne, tror jeg, have været meget embarrassed ved Rygtet af mit Armement, hvilket har foraarsaget adskillige Bevægelser, der syntes, som om de vilde ecrasere mig. Især fik jeg en Underretning i Gaar, at inden Kl. 2 Eftermiddag var der 2 a 300 Kavalerister i Glostrup, hvor de have 4 Piècer og en Del Fodfolk. Dette Manøvre ved høj lys Dag indgav mig den Resolution, at søge en bedre Post, hvilket jeg i Nat har udført ved at sætte mig paa Kornerup Høje, . . .

Det ses, at generalen den 21. er blevet underrettet om de fjendtlige husarers tilstedeværelse i Glostrup, men nogle af dem havde jo også aflagt en tidlig morgenvisit hos ham i Roskilde. Oplysningen om de „4 Piècer“ (= kanoner) passer med, hvad Hammond den 22. fortæller om artillerister, antagelig fra den tyske legions eget ridende batteri. Derimod melder de andre kilder intet om fodfolk i Glostrup; hvis Castenschiold ikke er galt underrettet, kunne det f. eks. være dele af de styrker, som den 21. udsendes for at dække landgangen i Køge Bugt, der her er tale om, altså ikke tropper, der lå i kvarter i Glostrup.

Castenschiolds indledende bemærkninger kan lyde lidt selvevidste; men sandt er det, at man i det engelske hovedkvarter havde holdt sig underrettet om landeværnets bevægelser og nu havde besluttet sig til at „ecrasere“ denne styrke, der trods sine mangler kunne komme til at udgøre en fare bag belejringshæ-

General Arthur Wellesley, hertug af Wellington (1769—1852). Efter krigen var Wellington i en periode engelsk premierminister.

rens ryg. Opgaven at opspore og tilintetgøre det danske landeværn blev ovedraget generalmajor Arthur Wellesley, bedre kendt under sin senere titel „hertug af Wellington“, feltherren, der i 1815 sammen med Blücher slog Napoleon ved Waterloo. Den 27. august afmarcherede Wellesleys korps, der bestod af både englændere, skotter og hannoveranere, fra stillingerne foran hovedstaden.¹⁵⁾ I første omgang op slog han sit hovedkvarter på Roskildekroen, utvivlsomt fordi den ligger i umiddelbar nærhed af Klovtofte, hvor landevejene fra Roskilde og Køge mødes. Selv beretter han herom i et brev til general Cathcart, dateret „Køge, 29. august 1807“, som indledes med følgende afsnit:¹⁶⁾

Deres Nåde!

I overensstemmelse med den hensigt, som jeg meddelte Deres Nåde den 27. om aftenen, opslog jeg mit kvarter på Roskildeskroen og placerede oberst Reden i Vallensbæk; og general Linsingen marcherede igår morges til Roskilde; som følge af disse bevægelser blev hans styrke den højre i stedet for at være den venstre.

Forskellige ting tyder på, at englænderne ikke var helt klare over, hvor landeværnet befandt sig; når den hannoveranske general von Linsingen med sin del af styrken den 28. marcherede til Roskilde, er forklaringen vel den, at man stadig regnede med den mulighed, at Castenschiold befandt sig på Roskildeegnen. Nu viste det sig, at man havde spildt tid og kræfter til ingen nytte; angrebet blev opsat til den følgende dag, og von Linsingens korps gik i stilling syd for Roskilde.¹⁷⁾

Kort efter midnat den 29. august brød von Linsingens styrke op og marcherede sydpå over Gadstrup, Ejby og Lellinge for at omgå de danske styrker og angribe dem i flanken. Ved fem-tiden om morgenen forlod Wellesleys styrke Roskildeskroen og fulgte landevejen over Taastrup. Ved 9-tiden om formiddagen stod den britiske hovedstyrke nord for Køge, og i de følgende timer udviklede slaget sig; kl. 4 om eftermiddagen var den sidste danske modstand brudt, da general Oxholm med en lille styrke overgav sig ved Herfølge kirke. General Castenschiold undgik fangenskab og førte de følgende dage resterne af landeværnet til Møn og Falster; det sjællandske fodfolk sendte han fornuftigvis hjem. Britiske tropper besatte Næstved og Vordingborg, men gik ikke uden for Sjælland, for det var der ingen grund til: Målet var Københavns overgivelse og flådens udlevering, og nu kunne man samle sig om den opgave uden fare for at blive forstyrret af landeværnet.

I slutningen af sit ovenfor omtalte brev til Lord Cathcart, affattet om aftenen efter slaget, roser Wellesley sine tropper for deres indsats; en del afdelinger fremhæver han særlig, således „de hannoveranske husarer under oberst Reden“ og „1. bataillon 95. regiment“, der bestod af jægere. En af regimentets menige ved navn Harris har efterladt sig en erindringsbog,¹⁸⁾ hvori han også omtaler ekspeditionen til København uden dog at give man-

Foto: Victor Hermansen. 1926.

Roskildekroen, hvor general Arthur Wellesley havde sit hovedkvarter i dagene 27. til 29. august 1807. Kroen, der var opført i 1772, blev nedrevet ved udvidelsen af Hovedvejen i årene umiddelbart før Den anden Verdenskrig, hvorefter den nuværende bygning opførtes.

ge enkeltheder. Om han selv deltog i slaget ved Køge, ses ikke, men han giver følgende almindelige indtryk af regimentets virksomhed på Sjælland:

Mens vi var i Danmark, var vi temmelig travlt beskæftigede, for jægerne var altid i beredskab — den ene dag sendt et sted hen og den næste kaldt tilbage igen. Og somme tider, når det skulle gå stærkt, sad vi op på vogne og raslede så afsted sammen med dragonerne fra den tyske legion; så at hvis vi ikke havde så megen kamp som senere på den Pyrenæiske Halvø, så havde vi nok at bestille og kom ikke til at drive den af.

Vi har allerede set flere eksempler på den travle beskæftigelse, som Harris omtaler: Opklaringstogter ind i landet, sikring af forsyninger, dækning af landgang fra søen og nedkæmpning af landeværnet.

En af de hannoveranske husarer, ved navn Hering, har i en erindringsbog givet flere detaillier.¹⁹⁾ Han fortæller om slaget ved Køge, som han deltog i under von Linsingen, og giver følgende skildring af dagene op til den 29. august:

Vi marcherede i varmt vejr og under mange afsavn sædvanligvis til langt ud på natten og slog så lejr ved landsbyer, hvor vi enten lavede os hytter af kornet på markerne eller også tog de nærmeste huse og lader i besiddelse. Levnedsmidler måtte indbyggerne levere; men ofte så vi os nødt til selv at hente dem, hvad der naturligvis forårsagede en del uorden, men det var ikke til at undgå, fordi der var mangel på magasiner og transportmidler. Man søgte dog såvidt muligt at opretholde streng disciplin.

Efter tre slemme marchdage nåede vi Roskilde eller Roskildekroen, de danske fyrsters begravelsessted. Denne by er en af de ældste i landet og ligger meget romantisk, omend den i sig selv ikke har noget smukt at byde på. Her fik jeg på en tidligere hofdames frivillige tilbud et udmærket kvarter, idet hun lagde en barnagtig frygt for de englændere, vi havde med, for dagen og håbede på beskyttelse af mig, der var tysker. Man havde her allerede ventet at træffe det danske landeværn, men fik at vide, at det havde indtaget stilling ved Køge og agtede dér at vente på sin fjende.

Læser man i Herings bog, bliver man hurtigt klar over, at den er fuld af unøjagtigheder; i det ovenfor citerede er der et ganske morsomt eksempel herpå: Roskilde og Roskildekroen er for ham det samme. Om han allerede her inden slaget har været indkvarteret i Roskilde er svært at afgøre; er det sandt, må en del af von Linsingens detachment, da man opdagede, at landeværnet havde rømmet Roskilde, have opslået deres kvarter i selve byen den 28. august.²⁰⁾ Utvivlsomt overdriver han også turens besværlighed: Tropperne kan umuligt have brugt tre dage, endda lange dage, til at nå ud til Roskildeegnen; men det må naturligvis huskes, at netop von Linsingens detachment den 28. tilsyneladende foretog en unødvendig bevægelse for at opspore landeværnet. I denne forbindelse er det interessant, at Hering hævder, at man havde regnet med at støde på landeværnet ved Roskilde.

På Glostrupegnen har man kunnet iagttage slagets optakt: gennemmarcherende fjendtlige tropper og de her indkvarteredes bortdragen, og efter slaget må man igen have været vidne til gennemmarcherende tropper, men nu fra vest mod øst.²¹⁾ Pastor Bendtsen fortæller i Herstedøster kirkebog: „I Herstedvester Sogns 3de Byer vare nogle Biergskotter og Englændere under General Wellesley indkvarterede nogle Dage og Nætter.“ Provst Hammond beskriver, hvordan fjendtlige tropper rykker vestpå gennem både Brøndbyvester og Glostrup; de to husarer, som han havde fået tildelt til beskyttelse, måtte følge med deres regiment, og da han kom til Glostrup for at få betaling for nogle rekvisitioner, var der „nu kun en lille Vagt tilbage med et Par fremmede Officerer og en Feltprest, der ingen Besked vidste med Regningerne. Jeg kom derfor med uforrettet Sag Hjem igjen.“ Briterne havde andet at tænke på i de dage end at betale regninger, og Hammonds skildring giver et udmærket indtryk af situationen, blot henlægger han tildragelserne til den 26. august, antagelig en dag for tidligt.²²⁾

Efter slaget ved Køge besatte fjendtlige tropper en række syd- og vestsjællandske byer; Hering hævder således at have været både i Ringsted, Næstved, Vordingborg, Korsør og Slagelse. Wellesley vendte tilbage til belejringshæren foran København, og det var ham, der den 6. september om aftenen forelagde general Peymann, Københavns kommandant, kapitulationsbetingelserne; efter tre nætters bombardement overgav den mishandlede hovedstad sig. Englænderne besatte nu orlogsværftet og kastellet, hvortil Lord Cathcart henlagde sit hovedkvarter fra Hellerup. Der blev sluttet våbenstilstand indtil den 19. oktober. I oktober sammendrog briterne deres tropper omkring København, og indskibningen begyndte; om formiddagen den 20. oktober forlod de sidste fjendtlige soldater dansk jord, og fjenden tiltrådte nu hjemrejsen medbringende deres bytte, den danske orlogsflåde.

Fra Brøndbyvester kunne man under bombardementet se København brænde, og fra sin vante udkigsplads oppe i kirketårnet kunne Hammond iagttage mange enkeltheder ved bombardementet såvel som englændernes flådebevægelser på Køge Bugt. Lørdag den 5. september om morgenen kunne man se, at Frue Kirkes tårn var faldet, „ved hvilket Syn vi opfyldtes med inder-

General H. E. Peymann (1737—1823). Københavns kommandant under bombardementet i 1807. Peymanns speciale var militære bygninger og fortifikation. Som militær arkitekt har han bl. a. tegnet Livgardens kaserne på Rosenborg økserscerplads.

lig Bedrøvelse.“ Den ordning, han havde fået indført med oberst von Reden, var ikke i kraft længere, for husarerne var væk og med dem de to vagtmænd. Men englænderne fortsatte naturligvis med at hente, hvad de havde brug for, og Hammond fik endnu engang skik på forholdene. Han fik en aftale i stand om leverancer til et engelsk garderegiment på Frederiksberg Slot og fik af generalløjtnant Sir John Ludlow tilstillet et fripas, der forbød andre afdelinger at foretage rekvisitioner fra Brøndbyerne, Vallensbæk, Ishøj, Torslunde og Høje Taastrup samt herregården Benzonsdal. Leverancerne fra dette store område syd

for landevejen organiserede provst Hammond, men tilsyneladende gik det ikke så let som tidligere: Dels var det ikke længere tyskere, han havde at gøre med, så forhandlingerne måtte foregå med tolk, dels havde han ingen beskyttelsesvagt. Men med general Ludlows fripas i hånden og ved resolut, modig optræden lykkedes det Hammond at hindre plyndring; således kom der den 9. september „en Kommando Husarer fra Glostrup og requirerede en heel Deel Levnedsmidler“, men da de fik forevist fripasset, „droge de bort og vi slap.“ Besværligere var nogle skotter, der samme eftermiddag gav sig til at indfange køer og får i Brøndbyøster:

Men da jeg ikke lod mig kyse, truede at klage dem an for General Ludlow, tage Mærke paa deres Regiment og Officerer, og gav de omkringstaaende Bønder Ordres at kjøre mig strax til Frederiksberg for at klage, saa bleve de høflige, droge ud fra mit Distrikt over paa den anden Side af Landeveien, hvor de toge en stor Deel Kræature nesten uden Betaling. Jeg saae heraf, hvor nødvendigt det var til mine Byers og Distrikts Beskyttelse at jeg endnu vedblev den paatagne Komission med Kjødleverancen til Frederiksberg.

Denne formulering viser, at Hammond var led og ked af at optræde som kreaturkommissionær; dels var det et byrdefuldt og utaknemmeligt hverv, dels satte det ham som kongelig embedsmand uden beføjelse på dette område i en mærkelig stilling. Da han umiddelbart efter Københavns kapitulation kom til byen nogle gange for at besøge slægtninge, forsøgte han da også at overtale myndighederne til at tage sig af forsyningerne til besættelsesmagten, men i begyndelsen blev han blot opfordret til at fortsætte. Særlig ubehageligt blev hvervet, da nogle engelske officerer i begyndelsen af oktober mente, at Hammond ville snyde, og klagede over ham til Københavns politimester, der begribeligvis intet kunne have med den sag at gøre. Oven i købet var provsten på denne tid syg og sengeliggende. Nå, sagen gik i orden, Hammond fik ret og fik sine penge, og han kan med berettiget stolthed i sin dagbog opregne, hvad han har opnået ved at påtage sig disse leverancer „for Bøndernes Skyld“: Han har forskånet dem for plyndring, fordelt leveringsbyrden ligeligt og forskaffet alle betaling, ja høj betaling for de leverede varer.

Hammond kørte til København allerede den 8. september tidligt om morgenen; det var et frygteligt syn at se ødelæggelserne, men heldigvis var hans søskende og hans venner alle i live; og han traf også bekendte hjemmefra:

Da jeg var den første, der fra Landet var kommen ind i Byen efter Kapitulationen, saa blev min Vogn strax omringet af Landeværnsmande især fra mine Sogne, der inderlig længtes efter Efterretning fra deres Koner og Børn hjemme; og bleve ikke lidet glædede ved de beroligende Tidender jeg kunde bringe dem hjemme fra.

Det landeværn, som Wellesley havde slået den 28. august, var sammensat af mandskab fra fjernere egne på Sjælland; som allerede omtalt deltog landeværnsmandene fra landsbyerne nær København i byens forsvar. Militært betød de i våbenbrug uøvede bønder lidet, og derfor er der en vis rimelighed i, at Jackson i et brev kalder dem „noget krapyl“ („a mere rabble“); men Hammonds just citerede omtale af dem får en næsten til at skamme sig over at referere Jacksons ord. Her oplever vi dem som nogle stakkels mennesker, der har måttet udholde bombardementets rædsler og samtidig har været afskårne fra at få noget at vide om familien, der boede ude blandt de fremmede krigsfolk. Fra Herstedøster kirkebog kender vi allerede navnet på en af dem, og samme sted læser man følgende:

Onsdag den 23de September døde Gaardmand Ole Nelausen i Harrestrup efterat være hjemkommen fra Kiøbenhavns Beleiring og Bombardement af Engelskmændene, hvor han havde været inde en Maanedstid som Landeværn og blev begravet med Liigpræken Tirsdagen den 29de September, 28 Aar gammel.

Det står der ikke direkte, men mon ikke Nelausen vendte hjem ilde tilredt?

Om indkvartering synes der ikke at have været tale i Brøndbyerne og Herstederne under størstedelen af den engelske besættelse; anderledes forholdt det sig med Glostrup, der en overgang var husarernes hovedkvarter vest for København. Af et par bemærkninger i Hammonds dagbog synes at fremgå, at der til stadighed var en vagt dér, også efter at von Reden havde forladt byen med sin afdeling. Grunden er ikke svær at finde: Englæn-

Satirisk tegning fra 1807. Cathcart's og Gambier's triumf indtog i London efter togtet til København. I triumfvognen sidder de to førere, Cathcart med et skjold med teksten: »Kvinder og Børn skulle blive i Byen, at der kan være noget at kaste Bomber paa«. I vognbunden står en kasse med påskrift »Kirke Ran«. Bag vognen følger soldater, der svinger deres sejrstrofæer, danske høtyve og træske. En soldat har en søk med træske på nakken med påskrift: »Erobringer fra Kjøge«. Forridderen ses ridende på en congrævesk raket. (Efter E. O. A. Hedegaard: Krigen på Sjælland. 1807).

derne måtte have kontrol med landevejen. Den 14. september skriver Jackson, der var for hjemadgående og var gået om bord på et engelsk skib i Store Bælt, til broderen, at „vore poster med korte mellemrum behersker hele vejen“, så at „det ikke kunne være sikrere at rejse fra London til Bath end fra København til Korsør.“ Den 15. og 16. oktober fik Brøndbyvester dog indkvartering af henholdsvis 200 og 400 mand husarer, der var på vej tilbage til København for at indskibe sig. Den sidste nat boede oberst von Reden i præstegården; at dømme efter Hammonds skildring var soldaterne nu mere hensynsløse end tidligere i behandlingen af civilbefolkningen; man får på fornemmelsen, at der slækkedes på disciplinen nu, hvor togtet nærmede sig sin afslutning.

Som nævnt ophørte den engelske besættelse den 20. oktober;

men samtidig var våbenstilstanden forbi, og Danmark var nu i krig med Storbritannien til udgangen af 1813. At situationen stadig var alvorlig, ses f. eks. af en forordning udsendt af cancelliet den 23. oktober, som biskop Balle den 24. videresendte til sine provster. Det fremgår af den, at man ønskede at reservere ringning med kirkeklokker til brug for alarmsignaler o. lign., det ansås for „nødvendigt, at indtil videre ingen Ringning paa sædvanlig eller usædvanlig Tid foretages i Lands-Byerne, uden i Tilfælde, hvor saadant af Vedkommende befales som Signal i en eller anden Henseende.“ Hammond lod biskoppens brev cirkulere mellem herredets præster, og disse har ved påtegning (Læst Schouboe, Læst Bendtsen o. s. v.) kvitteret for at have modtaget meddelelsen, udførligst pastor Svendsen i Vallensbæk, der resolut har efterkommet ordren og skriver: „Læst af Svendsen og Ringningen ophørt i Dag 27. Octobr 1807“.²³

Den engelske besættelse fik som bekendt et retsligt efterspil; der blev rejst anklage dels mod de militære chefer på Sjælland for pligtforsømmelse, dels mod folk, der beskyldtes for landsforræderi. Nord for København havde pastor Rønne i Lyngby, grev Schulin på Frederiksdal og etatsråd Coninck på Dronninggaard under Københavns belejring dannet en kommission, der havde varetaget forsyningerne til besættelsesmagten i det område, altså et sidestykke til Hammonds virksomhed. Hammond omtaler den 1. september et cirkulære, som han har modtaget fra kommissionen i Lyngby, og den 2. september et brev fra pastor Rønne til fogden i Glostrup med anmodning om at få tilsendt nogle vogne; anmodningen blev efterkommet, men om noget samarbejde mellem Hammond og kommissionen i Lyngby var der ikke tale. Kommissionens tre medlemmer blev frifundet, og mod Hammond blev der ikke rejst tiltale, heldigvis; for disse mænd var ikke landsforrædere; de sørgede blot for, at de uundgåelige leverancer til besættelsesmagten blev netop leverancer, at man undgik plyndring og selvtægt.

Glostrupegnen lå uden for de egentlige krigsbegivenheder i 1807, men samtidig nær nok til hele tiden at mærke, at fjenden var i landet. Belejringshæren lå omkring Københavns volde, vestegnen måtte levere forsyninger og i perioder tage mod indkvartering. I dagene 20.—29. august foregik der militære opera-

tioner her på egnen: Englændernes recognosceringer efter landeværnet, dækningen af landgangen i Køge Bugt og første etape af den operation, der tilintetgjorde landeværnet. Alt taget i betragtning kan vi dog roligt slå fast, at Københavns omegn sammenlignet med hovedstaden slap nådigt gennem den engelske besættelse. Der er ikke skelsættende ting at berette om fra denne egn, men de storpolitiske begivenheder bliver så forunderligt, og somme tider uhyggeligt, nærværende, når man oplever deres konsekvenser på det lokale plan, når man ser en linie fra Napoleons og Alexander den Førstes aftale i Tilsit til Ole Nelausens begravelse i Herstedøster.

Kilder:

- Politikens Danmarks Historie, bd. 10 (København, 1964).
 N. Ludlow Beamish: History af the King's German Legion, bd. 1 (London, 1832).
 H. J. Blom: Krigstildragelserne i Sjælland 1807 (København, 1845).
 Sir J. W. Fortescue: A History of the British Army, bd. 6 (London, 1910).
 E. O. A. Hedegaard: Krigen på Sjælland 1807 (Helsingør, 1970).
 Kay Larsen: Englænderne i Gjentofte Kommune 1807 (Meddelelser fra historisk-topografisk Selskab for Gjentofte Kommune, bd. 1, side 159—182 (Hellerup, 1924—28).
 J. v. Ræder: Danmarks Krigs- og Politiske Historie, fra Krigens Udbrud 1807 til Freden til Jönköping den 10de December 1809, 1. del (København, 1845).

Redegørelsen for tingenes gang i det større perspektiv er skrevet på grundlag af disse værker, der også har leveret en række mere specielle enkeltheder i fremstillingen; de øvrige kilder, der hovedsagelig har leveret enkeltheder, anføres i noterne. Oversættelsen af citater fra engelsk og tysk har jeg selv ansvaret for. Danske stednavne, der er blevet forvanskede i de udenlandske fremstillinger, er i oversættelsen gengivet i den korrekte form.

Noter:

- 1) Hammonds biografi findes i Glostrupbogen, 3. bind, 12. hæfte, s. 59—76, hvor dagbogen også refereres.
- 2) Der er i Hammonds redegørelse for tingenes gang et par fejldateringer, som man dog næppe bør undre sig for meget over, for han nedskriver efter hukommelsen, hvad en anden har fortalt; Hammond kan huske forkert, eller hans hjemmelsmand kan have taget fejl. Mere påfaldende er nogle fejldateringer senere, f. eks. påstår han, at han den 28. august hørte kanontordenen fra slaget ved Køge, men det blev først udkæmpet den 29. Forklaringen må vel være, at Hammond en gang imellem har været et par dage bagud med sin dagbog.

- 3) The Diaries and Letters of Sir George Jackson, K. C. H., bd. 2 (London, 1872). De i artiklen citerede steder findes s. 194-5, 197, 200 og 217.
- 4) Denne del af brevet er dateret den 16. august, men det kan umuligt passe; så hurtigt nåede englænderne ikke Frederiksberg; ifølge Hammond forlod prinsesserne jo også først byen den 17. august.
- 5) Antagelig identisk med Ole Petersen, der 1809—58 var lærer i Hvis-singe, se Glostrupbogen, 1. bind, 1. hæfte, s. 12—13 (1948) og 3. hæfte, s. 104 (1950).
- 6) Carl Christian Bendtsen, sognepræst i Herstederne 1784—1809 (Wibergs Præstehistorie, bd. I).
- 7) Herstedøster kirkebog findes, som egnens øvrige kirkebøger, på Landsarkivet; den her citerede lille beretning findes med moderniseret retskrivning i Glostrupbogen, 4. bind, 19. hæfte, s. 168—9 (1966).
- 8) Glostrup Sogns Kirkebog, 11. hæfte, s. 698 (1964).
- 9) Det britiske ekspeditionskorps rytteri bestod udelukkende af tyskere, tre husarregimenter af den tyske legion; i kilderne omtales de snart som husarer, snart som lette dragoner. Hammond bruger især betegnelsen dragoner.
- 10) Niels Schouboe, sognepræst i Glostrup 1805—31 (Glostrupbogen, 2. bd., 10. hæfte, s. 205—16 (1957)).
- 11) Det er vanskeligt at læse, men antagelig er datoen den 21.
- 12) A. S. Ørsted: Af mit Livs og min Tids Historie, bd. 3, s. 358 (København, 1851—57).
- 13) Meddelelser fra Krigsarkiverne. Udgivne af Generalstaben, 3. bind, s. 92—93 (København, 1888).
- 14) Andreas Svendsen, sognepræst i Vallensbæk 1805—21 (Wibergs Præstehistorie, bd. III).
- 15) Ræder, Blom og Hedegaard angiver alle den 27., medens Fortescue hævder, at korpset blev detacheret den 26. Wellesleys brev til Cathcart peger mod d. 27., medens Hammond hævder at have set gennemmarchen allerede d. 26.; Hammond er dog netop i de dage en unøjagtig tidsangiver, jvf. note 2.
- 16) The Dispatches of Field Marshal the Duke of Wellington, K. G. during his Various Campaigns in India, Denmark, Portugal, Spain, the Low Countries, and France. From 1799 to 1818, bd. 2, s. 617—19 (London, 1835).
Dér dateres brevet »den 19. august«, hvad der må være en skrive-, læse- eller trykfejl.
- 17) Der råder i de forskellige fremstillinger en del usikkerhed m. h. t. grunden til von Linsingens fremstød mod Roskilde, men det synes indlysende, at Wellesley har regnet med muligheden af at finde landeværnet på Roskildeegnen; derfor blev ca. 3000 mand infanteri, rytteri og artilleri sendt afsted; en ren og skær recognosceringsopgave kunne rytteriet have klaret alene. På den anden side var en stilling nær Roskilde naturligvis en god udgangsposition for den omgående bevægelse, som von Linsingens detachment foretog den følgende dag.
- 18) Recollections of Rifleman Harris (Old 95th) (London, 1848 og 1928); citatet findes i 1928-udgaven s. 13—14.
- 19) Erinnerungen eines Legionärs, oder Nachrichten von den Zügen der Deutschen Legion des Königs (von England) in England, Irland, Dänemark, der Pyrenäischen Halbinsel, Malta, Sicilien und Italien (Hannover, 1826). Bogen udkom anonymt, men ifølge O. Jürgens: Katalog der Stadt-Bibliothek zu Hannover (Hannover, 1901), s. 114 hed legionæren Hering.
- 20) At dette var tilfældet, herpå tyder også nogle Smaabilleder fra Roskilde for hundrede Aar siden, der findes i Aarbog udgivet af Historisk

Samfund for Københavns Amt, 1910, s. 21—22; de er udgivet af J. Kornerup og skal være taget fra byens gamle politiprotokoller. Imidlertid gives der dér det indtryk, at de fremmede tropper opholdt sig i byen flere dage inden slaget ved Køge, og at selveste Wellesley var med, og det kan ikke passe, medmindre man da vil regne med, at generalen løj i sit brev til Lord Cathcart!

- ²¹⁾ Ifølge en lille artikel Fra Krigen 1807. Tradition fra Højetostrup Sogn i ovennævnte årbog for 1913, s. 36—37 skal de tilbagevendende tropper have huseret slemt på gården Lykkens Gave ved Klovtofte.
- ²²⁾ Jvf. note 2.
- ²³⁾ Brevet findes på Landsarkivet: Smørum Herreds Provsti, en pakke indkomne breve 1805—1807. En blækklat gør det vanskeligt at afgøre, om Svendsen har kvitteret den 27. eller 29.
-

